

Joana Raspall: una vida al servei del país

PERE MARTÍ I BERTRAN

Si hi ha un fil que uneix la vida i l'obra de la Joana Raspall (Barcelona, 1913) al llarg d'aquests cent anys d'existència, no tinc cap dubte que és el de la seva voluntat de servei, de compromís amb el país. Un país que, en la seva joventut, va encomanar-li la passió per la feina ben feta, per l'excel·lència en tots els camps, a través de mestres brillants i compromesos que va tenir tant a l'escola municipal de Sant Feliu de Llobregat, on ha viscut pràcticament tota la vida, com posteriorment a la mítica Escola de Bibliotecàries, fundada per Eugeni d'Ors l'any 1915 i que comptà amb una bona part de la intel·lectualitat del moment entre el seu professorat (Carles Riba, Pompeu Fabra...). Un país que també va veure sotmès, gairebé reduït a cendra, culturalment parlant, a causa de l'intent de genocidi cultural del franquisme; genocidi que, sens dubte, ella, al costat de tants i tants d'altres, va ajudar a impedir. Aquest compromís, deia, des de ben joveneta la va convertir en una activista cultural, discreta però d'allò més eficaç, i va anar fent créixer aquell fil, aparentment tan prim com el de la balanguera misteriosa del poema de Joan Alcover, fins a convertir-lo en una corda, la gruixudària de la qual tot just ara comencem a intuir i a valorar.

L'activisme cultural de la Joana podríem dir que s'inicia ben aviat, quan des de la revista *Claror*, a Sant Feliu, reivindicaven una biblioteca infantil a la ciutat. Aquest fet la portà a la coneixença del Dr. Rubió, director de l'Escola de Bibliotecàries, i a fer-hi els estudis. En la seva etapa de bibliotecària, concretament a Vilafranca del Penedès, trobem un altre exemple d'aquest compromís que ja no l'abandonarà: en plena retirada de les tropes republicanes, convenç uns militars que l'ajudin a portar a Barcelona, a la Biblioteca de Catalunya, una part important del fons català de la biblioteca penedesenca. Se'n surt i lliura els llibres al Dr. Rubió, satisfeta d'haver-ne impedit la destrucció en mans de les tropes franquistes que ja eren a les portes de la vila. En la postguerra, com tants exiliats interiors, comença una resistència soterrada i constant que la duu a participar en jocs florals, en festes populars, en revistes d'associacions... Un bon exemple el tenim en la seva participació en el Primer Congrés de Cultura Catalana (1964), concretament en l'àmbit de teatre infantil, en el qual s'aboca de ple: participa en el naixement de la col·lecció de teatre infantil de l'editorial Edebé i en comença a escriure obres, com *El pou* (1969) o *L'invent* (premiada amb el Premi Cavall Fort 1969) entre altres. El teatre infantil es va consolidant, com ho demostren els Cicles de Teatre Cavall Fort per a nois i noies (1967-1987), i la Joana ja albira altres camps en què cal una intervenció decidida: els diccionaris i la poesia adreçada a infants i joves.

La passió per la llengua és una constant en la vida i l'obra de la Joana: durant el franquisme fa classes, primer clandestinament i després públicament, de llengua catalana, a casa i en locals associatius diversos; així que pot començar una col·laboració fixa de llengua en la revista *Va i Ve*, de Sant Feliu; i sobretot inicia una labor de formiga, fruit de la seva formació de bibliotecària, de fitxar centenars de sinònims, locucions, parònims..., de la qual sortiran tres diccionaris que han arribat fins avui en reedicions diverses: *Diccionari de sinònims* (1972), amb Jaume Riera, *Diccionari de locucions i frases fetes* (1984) i *Diccionari d'homònims i parònims* (1988), ambdós amb Joan Martí. La veritable passió per la llengua, però, com no podia ser d'altra manera, la trobem reflectida fonamentalment en la seva producció literària, com veurem tot seguit.

En la dècada de 1970, Joana Raspall s'adona de les mancances pel que fa a la poesia adreçada a infants i joves en llengua catalana. Pren consciència que tant la tradició culta, representada per obres com els bestiaris de Carner o de Pere Quart, com la popular, ben present a les pàgines del desaparegut setmanari *En Patufet* (1904-1938), han quedat estroncades. I, sense pensar-s'ho dues vegades, comença a treballar-hi. De bon primer, ajudant a crear una plataforma oberta a la gent jove amb ganes d'escriure poesia: el premi Martí Dot, nascut l'any 1974 a Sant Feliu i encara ben actiu i ben arrelat arreu del territori, com ho demostra l'esplet d'autors que l'han guanyat. I ben aviat, llançant-se, amb més de seixanta anys a l'esquena, a escriure poesia per a infants i joves. Una poesia el valor i l'actualitat de la qual ha resumit, amb l'encert i el rigor que el caracteritzen, el també poeta Miquel Desclot: «El primer que crida l'atenció de la poesia de Joana Raspall és que una obra empresa com la seva a la darrera etapa de

la vida ens aparegui tan natural, tan ben conclosa amb unes eines perfectament esmolades i flexibles, com si l'autora no hagués fet altra cosa en tota la vida. No hi ha rastres d'encarcament, ni de manca de destresa, ni d'ancorament en el passat. És fresca, fluent i ben feta» («Joana Raspall, un clàssic de la poesia per a infants», *Faristol*, núm. 74, novembre 2012, p. 9). I escriu i publica *Petits poemes per a nois i noies* (1981) i el segueixen una dotzena més de títols (*Bon dia, poesia!*, *Pinzellades en vers*, *Escaleta al vent...*), que de mica en mica arrenen a les escoles, són musicats, s'introdueixen en pàgines web especialitzades... són coneguts, apreciats i valorats per tots aquells que ens dediquem a l'ensenyament i a l'estudi de la literatura catalana.

Aquesta colla de fils, i d'altres que ens deixem al tinter (la seva poesia per a adults i les seves obres narratives, tant per a joves com per a adults), que són la mostra de la seva capa-

citada de treball, de la seva voluntat de servei, del seu amor i la seva dedicació a la llengua i al país, han teixit una corda tan gruixuda i compacta que difícilment ja es podrà trencar, perquè la Joana Raspall, com queda palès en els centenars i centenars d'actes que s'organitzen arreu del territori arran del seu centenari, ha esdevingut un clàssic vivent de la literatura catalana. Que per molts anys en puguem gaudir, si pot ser en la seva companyia, encara! I quan no pugui ser, a través de la seva obra, que es va reeditant i reeditant, un fet ben poc habitual en poesia, i encara menys en poesia infantil i juvenil. ◆

Nota: Aquest article és una ampliació del publicat per l'autor a la revista *Perspectiva Escolar*, núm. 369 (maig-juny 2013), pp. 68-70.

1913: Rosselló-Pòrcel, Espriu, Villangómez i les Normes Ortogràfiques

ANDREU SALOM I MIR

Aquest any 2013 és un any especial per a les lletres, la cultura i la llengua catalanes. D'una banda, es commemoren els cent anys del naixement dels poetes Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Salvador Espriu i Marià Villangómez, tres grans escriptors de la literatura catalana del segle xx. Per una altra banda, en 1913, car aquest és l'any a què ens referim, aparegueren publicades les Normes Ortogràfiques de la Llengua Catalana, obra del mestre Pompeu Fabra, succés que per a la llengua i cultura catalanes constituí una fita cabdal en el redreçament de la identitat lingüística i de l'embranchida literària catalana. Les «Normes», com són conegudes, foren promulgades per l'Institut d'Estudis Catalans, la Secció Filològica de la qual tenia com a president el clergue manacorí Antoni Maria Alcover. La intenció que regia la institució era la de regularitzar el sistema ortogràfic del català, i superar així el desgavell ortogràfic del temps de la Renaixença. Tot i algunes reticències inicials, les normes foren adoptades

tot seguit per la premsa diària, per les principals revistes i per la gran majoria d'escriptors.

Quant als tres poetes citats, cal recordar que enguany s'estan celebrant, arreu de la nació, actes d'homenatge recordant la seva obra. El mallorquí Rosselló-Pòrcel, mort de tuberculosi a vint-i-cinc anys, és el poeta que supera els cànons de l'Escola Mallorquina i del model literari vigent en els anys trenta, el Noucentisme, per a construir un món literari modern i molt personal alhora («tota la meva vida es lliga a tu, / com en la nit les flames a la fosca»), que prefigura el futur de la nova poesia catalana i que tant influí en Salvador Espriu, gran amic de Rosselló. El cim que representa *Imitació del foc* n'és un exemple eloqüent. Al Principat, l'any Espriu és especialment intens, amb actes d'homenatge arreu del territori recordant la seva figura, com a poeta i com a intel·lectual compromès amb el seu país (el seu llibre *La pell de brau* el convertí popularment en «el

poeta nacional de Catalunya»). Alguns del seus versos, com «Direm la veritat sense repòs», «Ara digueu: / ens mantindrem fidels per sempre més / al servei d'aquest poble», o «Escolta, Sefarad, / els pobles no poden ser, / si no són lliures. / Que sàpiga Sefarad / que mai no podem ser / si no som lliures», han esdevingut icones del poble i crits reivindicatius. L'eivissenc Villangómez, discret i reservat, amb un to líric de gran volada, confegeix un corpus poètic illatiu entre natura i humanització, fortament vinculat a la terra que el va veure néixer («Voler l'impossible ens cal, / i no que mori el desig», escriu amb contundència).

Les efemèrides esmentades, la promulgació de les «Normes» i el naixement dels tres grans poetes, autors que han donat un bagatge poètic eminent a la literatura catalana del nostre temps, palesen la bona salut i la fortalesa espiritual de la llengua i la cultura catalanes, que alguns han intentat, inútilment i debades, durant anys i panys, veure per sempre anorreades. ◆